

Котвицька В. А.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СТРУКТУРУ КОНТЕКСТІВ УЖИВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто особливості функціонування англiцизмiв у текстах нiмецькомовних перiодичних видань i художньої прози. Авторка вивчає структуру контекстiв уживань англiцизмiв у сучасній нiмецькій мові.

Ключові слова: англiцизм, контекст, ключові елементи, структура контексту, значення в контексті, контекстуальне вживання.

Постановка проблеми. У мовознавчій літературі існує низка класифікацій типів контекстiв (М.Ф. Алефіренко, Н.М. Амосова, Г.В. Колшанський, В.Я. Миркін, А.А. Уфімцева та ін.). Проте, хоч типологія контекстiв i поповнюється від розвідки до розвідки, проблема класифікації контекстiв уживання запозичень у мові-реципієнті дотепер залишається поза увагою мовознавців.

Метою статті є аналіз структури контекстiв уживань англiцизмiв у сучасній нiмецькій мові. Матеріалом для дослідження слугували тексти нiмецькомовних перiодичних видань (газети – DIE ZEIT, DIE WELT kompakt, журнали – DER SPIEGEL, NEON, BIOMAGAZIN тощо), а також художні твори сучасних нiмецьких i австрійських письменників (С. Грубер, Т. Дорн, А. Бронскі, Г. Лінд, Д. Кнехт та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Контекст уживання англiцизму – контекст, що дорівнює тій частині досліджуваного тексту, яка, окрім англiцизму i другорядних елементiв ланцюга мовленнєвого слововживання, містить семантичну вказівку, необхідну для інтерпретації значення англiцизму, що підлягає аналізу. Як вершинний елемент (елементи) у контексті вживання англiцизму розглядається деякий елемент (або елементи) мотиваційно-семантичного призначення, необхідний для специфікації значення запозиченої лексичної одиниці.

У структурі контексту вживання англiцизму ми виокремлюємо ключові елементи (послугувавтимемося цим терміном услід за Л.П. Куваєвою [1]), під якими у статті варто розуміти такі елементи контексту, які містять семантичну вказівку, необхідну для інтерпретації значень англiцизмiв, що підлягають аналізу.

Структуру контексту вживання англiцизму становлять англiцизм i його контекстне оточення, яке містить один ключовий елемент або комбінацію з двох чи більше ключових елементiв, що ідентифікують значення англiцизму, яке реалізується, виконують функцію уточнення їхніх смислів.

У прикладній лінгвістиці ключові слова, що зазвичай називають дескрипторами, слугують засобом ідентифікації змісту документа. Ключові слова можуть давати загальне уявлення про семантику тексту. Вони несуть смислове навантаження і є кодом, завдяки якому розпізнається зміст усього тексту.

Оскільки у випадку із досліджуваними лексичними одиницями ключовими можуть бути не тільки слова, а й словоспо-

лучення чи речення, то, на нашу думку, їх доцільно називати ключовими елементами.

Контексти вживання англiцизмiв можуть містити один ключовий елемент або комбінацію із двох чи більше ключових елементiв.

Аналіз контекстiв уживання англiцизмiв у текстах нiмецьких перiодичних видань i текстах нiмецької i австрійської художньої прози виявив різну кількість ключових елементiв у контекстному оточенні того чи іншого англiцизму. Їх кількість може коливатися. У зв'язку з цим ми класифікуємо контексти вживання англiцизмiв за кількістю ключових елементiв на дві групи: 1) контексти вживання з одним ключовим елементом; 2) контексти вживання з комбінацією із двох i більше ключових елементiв.

Аналіз фактичного матеріалу дає змогу стверджувати, що найчастіше в контекстах вживання англiцизмiв ключовим елементом є власне нiмецьке слово, що є синонімічним щодо англiцизму. Так, наприклад, у контексті вживання англiцизму *Flyer* уживається нiмецьке *Flugblatt* (якщо реалізується значення 'лістівка, плакат'):

Eine atomfreundliche Arbeitsgruppe hat mit einem Flyer einen heftigen Streit in der Piratenpartei ausgelöst... Auslöser ist ein Flyer der sogenannten AG Nuklearia. Die Gruppe besteht aus 20 Piraten und tritt für eine "moderne und sichere Nutzung der Kernenergie" ein. Auf dem Flugblatt wirbt die Gruppe im Namen der Piraten für Atomkraft [2].

У контексті вживання цього самого англiцизму, якщо реалізується значення 'знімки, кадри', може вживатися й нiмецьке *Bilder*:

Gefeierter Raubfisch-Filmer: Der Hai-Flyer / Er filmt gewaltige Weiße Haie bei ihrer Beutejagd, es sind beeindruckende Bilder ... [3].

Функцію ключового елемента може виконувати контекстуальний синонім. Так, у контексті вживання англiцизму *Relaxen* зустрічається контекстуальний синонім *Stressabbau*:

Stressabbau ist in unserem schnellebigen Alltag wichtiger denn je. Doch leider bleibt für längeres Relaxen meist keine Zeit [4, с. 8].

У контексті вживання англiцизму *easy* спостерігається вживання власне нiмецького *anstrengend*, що є його антонімом, наприклад:

Einmal, letztes Jahr in Kroatien, hat Gruber Kathi die Frage gestellt, ob die (Kinder) denn immer so anstrengend seien, und als Antwort ein schwer irritiertes Äh? erhalten, weil die Kinder offenbar eben gar nicht anstrengend, sondern eigentlich gerade besonders easy waren [5, с. 144].

Ключовий елемент і англiцизм можуть належати до однієї частини мови, що ілюструють попередні приклади, а можуть належати до різних частин мови.

У наступному прикладі ключовим елементом є складне німецьке слово, перший корінь якого є синонімічним щодо англїцизму:

Um **“happy”** zu sein, müssen wir unser Leben aktiv gestalten, sagt *Glücksexperte* und Bestsellerautor Werner 'Tiki' Küstenmacher im Interview in dieser BIO [4, с. 8].

У корпусі контекстів уживань англїцизмів є й контекст, ключовим елементом у якому є частина складного слова, перший його корінь є синонімічним щодо англїцизму. Наприклад:

Die Beziehung zu Lydia nach vier Jahren lebensfrohem und durchaus ausgefülltem Double-Income-No-Kids-Dasein mit lustig Halligalli auf einmal unbedingt ein Kind gewollt hatte, ständig von Kindern anfang und von ihrer biologischen Uhr, und wie sehr ein Kind ihr Leben bereichern würde, ein Kind!, ein Kind!, und schließlich ging sie Gruber wegen dem Kind sehr viel mehr auf die Nerven, als er sie liebte. Es gab viel Streit über Grubers fehlendes **Commitment**. Und über Grubers **Bindungsängste**. ... Schließlich fasste Lydia den Entschluss: Wenn Gruber kein Kind mit ihr wolle, dann werde sie sich eben einen anderen suchen [5, с. 64].

У контекстах уживання англїцизмів частотним явищем є поява як ключових елементів словосполучень-пояснень. Вони відіграють роль уточнювачів значень англїцизмів:

Zu den Therapien gehören die Kneiptherapie zur Verbesserung der Durchblutung, beispielsweise bei Kopfschmerzen und unspezifischen Funktions- und Organstörungen. Aktueller Trend ist **Floating**, das Schweben im körperwarmen Wasser [4, с. 33].

Ganz davon abgesehen glaube ich nicht ans **Tough-Sein**, an Härte als Durchsetzungsfaktor [6].

Власне уточнювальну, або пояснювальну роль у випадку із тлумаченням значення англїцизму може виконувати й підрядне речення, якому передує англїцизм:

Hier arbeitet er als sogenannter **Day-Trader**, also als einer, der jeden Tag kauft und verkauft [7, с. 15].

Тлумачення значення англїцизму спостерігається здебільшого в текстах газет і журналів та є менш частотним явищем у тексті художньої літератури:

Kürzlich berichteten wir über einen modernen feuerspeienden Drachen, nämlich über den **Shitstorm** – also über **Menschen, die sich im Internet zur Hetzmeute formieren und sozusagen verummumt über einen unverummumten Einzelnen herfallen** [8, с. 46].

У далі наведеному контексті ключовим елементом є німецький відповідник:

... US-Regierungen blockieren auch auf internationaler Ebene alle Versuche, die Verbreitung der sogenannten **small arms** einzudämmen. **Kleinwaffen** – dieser niedlich klingende Name ist der Fachbegriff für die Massenvernichtungsmittel unserer Zeit [9, с. 1].

У корпусі контекстів уживання англїцизмів виявлено також випадки, коли англїцизм уживається відразу після його німецького відповідника. Таке вживання запозичення справді видається надлишковим, пор.:

Es begann vorigen November damit, dass er sich einen **Oberlippenbart**, einen **Moustache**, stehen ließ [10, с. 10].

Проте якщо в попередньому прикладі англїцизм не уточнює значення німецького слова, то в наступному реченні англїцизм є додатковим уточнювальним елементом:

Lorenz-Meyer ist Werbe-Model und Internetunternehmer, er ist kein **Aussteiger**, kein **Freak** [11, с. 54].

Наведемо приклади вживання англїцизмів після німецьких відповідників:

Draußen, also **outdoor**, ist es schlimm, dass man spezielle Ausrüstung benötigt, um sich dort überhaupt aufhalten zu können [10, с. 29].

“Das war es für mich”, erinnert er sich, “mit anderen Leuten zu spielen, darum ging es”. **Gemeinschaft**, **Community**, dazugehören [12, с. 49].

Продемонструємо приклади контекстів, де англїцизми і ключові елементи (власне також англїцизми) – слова, що належать до однієї тематичної групи:

Er sagte, er mache bei einer **Charity-aktion** seiner Unternehmensberatung mit: Einen Monat lang lasse er sich einen Bart stehen, dafür würden ihn seine Kunden sponsern [11, с. 10].

Er hatte ihn in dem **Chatroom** getroffen, in dem er mit anderen **Hackern** seit Beginn der arabischen Revolution technische Hilfe für Oppositionelle organisierte [8, с. 8].

Наступний контекст, окрім синонімічного щодо англїцизму **Crash** ключового елемента **Absturz**, містить ще й лексему **Flugzeug**, яка додатково полегшує розпізнавання реалізованого англїцизмом значення:

Der **Crash** ereignete sich bereits am Montag, doch die Hintergründe sind immer noch unklar. Die Taliban hatten zwar kurz nach dem **Absturz** mitgeteilt, sie hätten das **Flugzeug** im Rahmen ihrer am Sonntag begonnenen “Frühjahrsoffensive” abgeschossen [13].

Наявність комбінації із кількох ключових елементів (**Geheimhaltung**, **Verschleierung**), антонімічних за значенням щодо наведеного далі англїцизму, і ключового елемента **homosexuell veranlagt** демонструє наступний контекст:

Die Angst jener Priester „aufzufliegen“ ist seither enorm, die Methoden der **Geheimhaltung** und **Verschleierung** werden immer ausgeklügelter. Zugleich hat die Kirche aber über Jahrhunderte mit dem zölibatären Priestertum ein Berufsbild geschaffen, das wie gemacht war (und ist) für **homosexuell veranlagte Männer** in einer repressiven Gesellschaft. So ist auch die Zahl **homosexuell veranlagter Geistlicher** in der katholischen Kirche nach wie vor überdimensional hoch. Der einzige Ausweg, der den betroffenen Priestern bliebe, wäre ein offensives **Selbstouting** [14, с. 66].

Зазначимо, що Deutsches Universalwörterbuch видавництва Duden фіксує **das Outing** зі значеннями ‘викриття гомосексуальної схильності якої-небудь особи (особливо відомої) без її згоди’ та ‘публічне визнання своєї гомосексуальної схильності’.

Фактичний матеріал засвідчує, що функцію ключових елементів можуть виконувати речення, причому як прості речення, так і складні. У контекстах уживання англїцизмів спостерігаються й комбінації із ключових елементів у вигляді частин речень, чи то порівняльного речення, відокремлених означень (прикметникового означення, прикладок) тощо:

Trotz der **Coolness**, mit der er auf seinem Patientenstuhl gesessen hatte, in so einer **Haut-mich-bestimmt-nicht-um-Haltung**, **egal was kommt**, **haut mich**, **Gruber**, nicht um. **Als hätte er sich vorübergehend in ein gruberförmiges Stück Nussbaumholz verwandelt**, sehr hart, ein unkaputtbarer **Holzklötz** in einer **Hedi-Slimane-Anzughose mit steingrauem Hemd** und den frisch polierten **Chelsea-Boots** und einer karierten britischen Schirmmütze auf dem **Holzkopf**, dem glänzenden, kahlen **Holzkopf**... [5, с. 228].

Кількість контекстів уживання англїцизмів із наявністю двох і більше ключових елементів є значно меншою, ніж кількість контекстів із одним ключовим елементом.

Висновки. Оскільки процес адаптації англїцизмів є довготривалим, можна припустити, що згодом ключовими елемен-

тами проаналізованих англiцизмiв можуть ставати iншi, замiщуючи так наявнi ключовi елементи або доповнюючи iхнiй список, тому iз плином часу класифiкацiя контекстiв уживання англiцизмiв за наявнiстю ключових елементiв може доповнюватись. Поява нових ключових елементiв зумовлюватиметься передусiм набуттям англiцизмами нових значень (появою нових лексико-семантичних варiантiв).

Лiтература:

1. Куваева Л.П. Новообразования-существительные 70-х и 90-х годов XX века и контексты их употребления (на материале газетно-публицистического стиля) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Л.П. Куваева. – Орел, 1999. – 230 с.
2. DER SPIEGEL [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/abmahnung-piraten-streiten-ueber-atom-flyer-der-ag-nuklearia-a-852190.html>.
3. DER SPIEGEL [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/gefeierter-raubfisch-filmer-der-hai-flyer-a-787376.html>.
4. BIOMAGAZIN № 6 / 2012. Dezember / Januar. – 130 S.
5. Knecht D. Gruber geht. Roman / D. Knecht. – Berlin : Rowohlt, 2011. – 239 S.
6. DER SPIEGEL [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/karriere/berufsleben/autorin-von-ganz-oben-ueber-fuehrungsfrauen-a-892034.html>.
7. DIE ZEIT № 1 (Wochenzeitung). – 27. Dezember 2012. – 86 S.
8. DIE ZEIT № 16 (Wochenzeitung). – 11. April 2013. – 92 S.
9. DIE ZEIT № 52 (Wochenzeitung). – 19. Dezember 2012. – 86 S.
10. NEON. – April 2012. – 151 S. plus 40 S. Mode-Extra.
11. DER SPIEGEL № 31. – 29.07.13. Nachrichtenmagazin. – Spiegel-Verlag, 2011. – 132 S.
12. DIE ZEIT № 7 (Wochenzeitung). – 7. Februar 2013. – 92 S.
13. DER SPIEGEL [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/panorama/sieben-tote-bei-flugzeugabsturz-bei-bagram-in-afghanistan-a-897595.html>.
14. DIE ZEIT № 10. (Wochenzeitung). – 28. Februar 2013. – 92 S.

Котвицкая В. А. К вопросу о структуре контекстов употреблений англицизмов в современном немецком языке

Аннотация. В статье рассматриваются особенности функционирования англицизмов в текстах немецкоязычных периодических изданий и художественной прозы. Автор изучает структуру контекстов употреблений англицизмов в современном немецком языке.

Ключевые слова: англицизм, контекст, ключевые элементы, структура контекста, значение в контексте, контекстуальное употребление.

Kotvytska V. About the structure of contexts of Anglicisms' usage in Present-Day German

Summary. The article is devoted to the peculiarities of the functioning of Anglicisms in German-language press publications and the fiction texts. The author analyzes the structure of contexts of Anglicisms' usage in Present-Day German.

Key words: Anglicism, context, key elements, structure of context, contextual meaning, contextual usage.